

برنامه راهنمای عملیاتی توسعه کرسی های آزاد اندیشی

در دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی و پژوهشی

معاونت فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری

دفتر سیاستگذاری و برنامه ریزی فرهنگی و اجتماعی

شهریورماه ۹۴

مقدمه:

تشکیل کرسی های آزاد اندیشی اقدامی راهبردی به منظور ایجاد محیط مناسب و مطلوب برای تضارب آراء در دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی است. مواردی از جمله رشد فرهنگ نقادی، تقویت تفکر خلاق و بستر سازی مناسب جهت تولید علم و نظریه پردازی از آثار مثبت و ماندگار منتج از برگزاری کرسی های آزاد اندیشی در دانشگاه هاست که می توان به آن ها اشاره نمود. با توجه به فرایند ظریف و پیچیده برگزاری کرسی ها، تدبیر و مدیریت هوشمندانه و شکیبایی و سعه صدر فراوان از مهمترین لوازم برگزاری موفق کرسی های آزاد اندیشی در دانشگاه هاست. از زمان ابلاغ رسمی آیین نامه تشکیل کرسی های آزاد اندیشی تا به امروز، دانشگاه ها به فراخور ظرفیت ها و امکاناتی که در اختیار داشتند اقداماتی را در این خصوص انجام داده اند، نمودار وضعیت برگزاری کرسی های آزاد اندیشی در دانشگاه ها مشمول فراز و فرودهای زیادی بوده است و از سال ۱۳۹۱ که اوج فعالیت دانشگاه ها در این خصوص است به تدریج شاهد افت استقبال و رونق کرسی ها در دانشگاه ها هستیم که جای تامل بسیار دارد.

معاونت فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در راستای تاکیدات مکرر مقام معظم رهبری در نظر دارد از طریق تدوین برنامه راهبردی توسعه کمی و کیفی کرسی های آزاد اندیشی، چهارچوب اجرایی مدونی را برای ساماندهی و توسعه هدفمند کرسی های آزاد اندیشی تدوین نماید. شایان ذکر است که برنامه حاضر با توجه به گزارش های عملکرد، جلسات حضوری با معاونین فرهنگی دانشگاه ها، دریافت تجارب، ظرفیت ها و موانع موجود و نیز مشاوره با برخی صاحب نظران تهیه و تنظیم شده است.

چشم انداز:

نهادینه سازی کرسی های آزاد اندیشی و تاثیرگذاری محسوس آن در ارتقاء سطح علمی و فرهنگی دانشگاه ها.

اهداف کلی:

الف) توسعه کمی و کیفی کرسی های آزاد اندیشی در دانشگاه ها

ب) محوریت بخشیدن به کرسی های آزاد اندیشی در فعالیت های علمی و فرهنگی دانشگاه ها

ج) بهره مندی از ظرفیت های فعال و غیر فعال برای بسط کرسی های آزاد اندیشی

د) تقویت و تعمیق مشارکت جامعه دانشگاهی در برگزاری کرسی های آزاد اندیشی

فرصت ها:

- ۱- حمایت همه جانبه مقام معظم رهبری و مسئولان نظام از توسعه کرسی های آزاد اندیشی
- ۲- حمایت نهادها و سازمان های انقلابی از جمله شورای عالی انقلاب فرهنگی از برگزاری و توسعه کرسی های آزاد اندیشی
- ۳- وجود آیین نامه ها و اسناد مهم و بالادستی
- ۴- تاکیدات فراوان قرآنی و روایی در ارتباط با موضوع آزاد اندیشی

تهدیدها:

- ۱- احساس فضای امنیتی و دلهره آور در برخی از دانشگاه ها
- ۲- بی تفاوتی تعداد قابل توجهی از دانشجویان به برنامه های رسمی
- ۳- ناهماهنگی در هدف گذاری و شیوه های اجرای کرسی های آزاد اندیشی

قوت ها:

- ۱- روحیه کنجکاوی ، پرسش گری و نقادی دانشجویان در دانشگاه ها
- ۲- وجود افراد خلاق و ایده پرداز در محیط های دانشجویی
- ۳- وجود اعضای هیات علمی و صاحب نظران علمی در دانشگاه ها
- ۴- تشکل ها و انجمن های فرهنگی، علمی و سیاسی فعال و علاقه مند در محیط دانشگاهی
- ۵- انجمن های علمی و تخصصی ویژه اساتید و اعضای هیات علمی دانشگاه ها
- ۵- وجود ظرفیت ساختاری و معنوی دفاتر نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه ها
- ۶- ایده ها و تجارب موفق دانشگاه های موفق در برگزاری کرسی های آزاد اندیشی

ضعف‌ها:

- ۱- عدم تنوع و اولویت بندی موضوعی کرسی‌ها بر اساس پرسش‌ها، نیازها و دغدغه‌های دانشجویان
- ۲- غلبه بُعد سیاسی و تبلیغاتی به بُعد علمی و محتوایی کرسی‌های آزاد اندیشی
- ۳- پیچیدگی‌ها و دشواری‌های قانونی و اداری در برگزاری کرسی‌های آزاد اندیشی
- ۴- تجربه ناکافی مجریان برگزاری کرسی‌های آزاد اندیشی
- ۵- فقدان فضای ترغیبی و تشویقی مناسب با فضاهای دانشگاهی در برگزاری کرسی‌های آزاد اندیشی

راهبردها:

۱- حمایت و پشتیبانی

برگزاری کرسی‌های آزاد اندیشی که شوق و انگیزه بالای دانشجویان را می‌طلبد بدون سیاست‌های حمایتی و ضمانتی لازم اعم از مادی، فکری، اجرایی، فنی و امنیتی لازم امکان پذیر نیست. تحقق این امر، موضوعی نیست که تنها با تکیه بر توان داخلی دانشگاه‌ها ممکن باشد بلکه تمامی بخش‌های مرتبط و مسئول، در ایجاد فضایی امن و شوق‌آور سهم تعیین‌کننده‌ای دارند.

راهکارها:

- ۱- در نظر گرفتن امتیازات ویژه علمی و پژوهشی ویژه مجریان کرسی‌ها
- ۲- تقدیر شایسته از صاحبان کرسی‌های برتر در قالب جشنواره‌های ملی و منطقه‌ای
- ۳- حمایت از دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی جهت برگزاری کرسی در قالب موضوع رساله
- ۴- اعطای گواهی نامه از سوی متولیان امر به برگزارکنندگان کرسی‌ها در سطوح مختلف
- ۵- تخصیص بودجه مستقل از طرف دانشگاه‌ها برای برگزاری کرسی‌های آزاد اندیشی
- ۶- تفسیر موسّع ضوابط، مقررات و آیین‌نامه‌ها مرتبط با کرسی‌های آزاد اندیشی به منظور توسعه و تعمیق آنها
- ۷- پوشش تصویری و رسانه‌ای کرسی‌های آزاد اندیشی فعال در دانشگاه‌ها در قالب همکاری با صدا و سیما

۲- آمادگی و مهارت آموزی

برگزاری کیفی و موفق کرسی های آزاد اندیشی بستگی به عوامل مختلفی دارد که آمادگی و کسب مهارت های لازم از مهمترین آن هاست. گفت و گوی فعال و موثر که شاخص مهم کرسی های موفق است بدون ایجاد آمادگی ذهنی و روحی و برخی مهارت های مورد نیاز، قابل دست یابی نیست. آشنایی دانشجویان با منطق برگزاری کرسی ها، مانع پدید آمدن آسیب ها و حواشی بسیاری می شود و به کیفیت برگزاری کرسی ها می افزاید.

راهکارها:

۱- برگزاری کارگاه های آموزشی ویژه دانشجویان جهت ارتقاء آمادگی و کسب مهارت

۲- تبادل مستندات، ایده ها و تجارب مفید دانشگاه های موفق در برگزاری کرسی ها میان دانشگاه ها

۳- تشکیل بانک اطلاعاتی موضوعات، اساتید و صاحب نظران حوزه های مرتبط

۳- تدبیر و هوشمندی

توسعه کرسی های آزاد اندیشی و ایجاد رغبت و علاقه لازم در محافل دانشجویی موضوع ساده ای نیست . شاید برخی با اعتقاد به سهولت برگزاری کرسی ها، عوامل آشکار و پنهانی که مانع ترویج آن می شود را یا اصلاً نبینند یا از کنار آن ها به سادگی عبور کنند. لذا در این کار باید مدبرانه عمل کرد و به پیامدهای همه رفتارها اندیشید. این تدبیر و هوشمندی بیش از آن که متوجه دانشجویان باشد مربوط به متولیان امر و کسانی است که به نوعی مدیریت پیدا و پنهان کرسی ها را در اختیار دارند. اهمیت تحقق این راهبرد به اندازه ای است که می تواند از بروز تعداد قابل توجهی از حواشی و مشکلات جلوگیری کند. در روایتی از پیامبر اکرم (ص) آمده است که: **فَاِذَا هَمَمْتَ بِاَمْرِ فِتْدَبِّرْ عَاقِبَتَهُ**. به هر کاری که اقدام می کنی در عاقبت آن کار بیندیش. « گاهی برخی تحرکات عجولانه و ناشیانه ای که حتی با انگیزه های مثبت و خیرخواهانه

انجام می گیرد در دراز مدت می تواند ضایعات بزرگی را ایجاد کند که جبران آن به راحتی امکان پذیر نباشد.

راهکارها:

- ۱- هماهنگی، همدلی و همکاری با بخش های مرتبط با کرسی های آزاد اندیشی
- ۲- مدیریت و کنترل هر گونه پیامد برگزاری کرسی ها توسط ارکان و عوامل درون دانشگاه ها
- ۳- ایجاد شرایط برابر و عادلانه برای تشکل ها و دانشجویان با گرایش های مختلف در برگزاری کرسی ها

۴- تقویت نظام ارتباطی

دفاتر، دستگاه ها و افراد صاحب نام و موثری در کشور برای رونق گرفتن کرسی های آزاد اندیشی فعالیت می کنند. هر یک از آن ها سرمایه فکری، انسانی و مادی قابل توجه در این خصوص هزینه می کنند ولی نتیجه کمتری می گیرند. یکی از عوامل کم اثر بودن کارها، ضعف یا فقدان ارتباط با مسئولان فوقانی و رده های زیرین است. چنانچه ارتباط موثر باشد نتایجی به بار می آورد و راه های نو پیش پای مسئولان قرار می دهد ولی اگر این ارتباط جز برخی ارسال و مراسلات مکتوب یا مجازی نباشد هیچ اثر مثبتی به جای نخواهد گذاشت. لذا شایسته است مدیران مسئولان ذی ربط برای تدوین طرح های اجرایی معقول و موثر، نشست های مشترک داشته باشند و از تکروری شدیداً پرهیزند.

راهکارها:

- ۱- برگزاری جلسات همکاری مشترک نهاد های مسئول در برگزاری کرسی ها با یکدیگر
- ۲- مشارکت معاونت فرهنگی، آموزشی و پژوهشی در کیفیت بخشی به کرسی ها
- ۳- برقراری ارتباط موثر با مسئولان تشکل ها و انجمن های علمی دانشجویان در برگزاری موفق کرسی ها
- ۴- انعکاس مناسب، وسیع و مستمر اخبار مربوط به برگزاری کرسی ها

۵- ظرفیت شناسی

جامعه دانشگاهی اعم از اساتید و دانشجویان از ظرفیت معنوی، فکری و اجتماعی بالایی برخوردار هستند. مدیران و متولیان که از این ظرفیت استفاده می کنند در نفوذ و تاثیر طرح ها و برنامه ها در دانشگاه ها موفق تر می باشند. فرایند برگزاری کرسی ها به دلیل ماهیت علمی و تا حدودی تخصصی، نیازمند سازوکاری است که از طریق آن، تشکل ها و انجمن های علمی که توسط دانشجویان اداره می شود برخوردار از یک توان دانشجویی مفیدی است که در رونق دهی به کرسی ها، بسیار موثر است. از سوی دیگر، زمینه مشارکت اعضای هیات علمی در دانشگاه ها نیز فراهم می شود.

راهکارها:

- ۱- بهره گیری از نظرات سازنده صاحب نظران و اعضای هیات علمی در جهت توسعه کرسی ها
- ۲- بهره گیری از دانشجویان نخبه و خلاق جهت دریافت ایده ها و راهکارها
- ۳- جلب مشارکت انجمن ها و تشکل های دانشجویی فعال در برگزاری کرسی ها
- ۴- جلب مشارکت انجمن های علمی و تخصصی اساتید و اعضای هیات علمی دانشگاه ها
- ۵- جلب مشارکت و همکاری مراکز علمی، تخصصی و صاحب نظران و نخبگان غیر دانشگاهی در برگزاری کرسی ها

۶- نظارت و ارزیابی

نقد و ارزیابی امور شرط عقل است و هراس از نقد صحیح نشانه ضعف عقل می باشد. آیا می توان گفت هر کاری که در فرایند برگزاری کرسی های آزاد اندیشی انجام می پذیرد درست و بدون عیب است؟ آیا عدم توفیق در برخی تصمیمات نشانه ضعف و آسیب نیست؟ لازم است همراه با طرح برگزاری کرسی های آزاد اندیشی یک نظام نظارت و ارزیابی پیش بینی شود و با حساسیت لازم فعالیت های خرد و کلان ارزیابی شود. با توجه به بُعد فنی کار ارزیابی، از متخصصان ارزشیابی باید کمک گرفت. نکته دیگر این که به نتایج ارزیابی باید متعهد بود و بر اساس آن به اصلاح امور پرداخت.

راهکارها:

۱- دریافت گزارش های مستند ماهانه از عملکرد دانشگاه ها در برگزاری کرسی ها

۲- برگزاری جلسات تحلیل و بررسی عملکرد با حضور متولیان برگزاری کرسی ها